

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Valiokunta on pyytänyt lausuntoani hallituksen esityksestä HE 12/2024. Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Hallituksen esitys tarkoittaa huomattavia tiukennuksia työtaisteluja koskevaan sääntelyyn. Nämä ovat oikeus- ja työmarkkinapoliittisia valintoja, joihin en lausunnossani enemmälti puutu. Sen sijaan tarkastelen esitystä siltä kannalta, olisivatko ehdotetut muutokset selkeää, toimivaa ja johdonmukaista lainsäädäntöä.

Työehtosopimuslaki

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ehdotuksilla ei puututtaisi työehtosopimuslain voimassa olevaan 8 §:ään, jota sovelletaan työehtosopimukseen kohdistuviin työtaisteluihin. Sen ohella annettaisiin erityissäännös (8 a §), jotka sovellettaisiin säännöksessä tarkoitettuun myötätuntotyötaisteluun. Tällä tarkoitettaisiin työtaistelua, jolla tuetaan *toista työtaistelua*.

Totean, että nykyisen säännöksen on katsottu soveltuvan myös työtaisteluun, joka järjestetään tuen osoittamiseksi sellaisessa työriidassa, joka ei ole vielä edennyt työtaistelun asteelle (näin työtuomioistuimen tuomiot TT 1997:53 ja TT 2012:37). Esimerkiksi ammattiliitto A ryhtyy lakkoon edistääkseen työehtosopimusneuvotteluja tai vastustaakseen henkilöstövähennyksiä yrityksessä, joka toimii jollakin toisella sopimuslalla. Tällainen lakko ei välttämättä kohdistu ammattiliiton ”omaan” työehtosopimukseen työehtosopimuslain 8 §:ssä kielletyllä tavalla. Mutta se ei olisi myöskään ehdotetun 8 a §:n vastainen, vaikka lakosta aiheutuisikin tässä säännöksessä tarkoitettuja suhteettomia vahingollisia seurauksia.

Tässä kuvatut tukityötaistelut eivät ole kovin tavallisia, mutta niiden jättäminen työehtosopimuslain 8 a §:n ulkopuolelle ei olisi aivan johdonmukaista. Asia voitaisiin korjata, jos niin halutaan, muuttamalla 8 a §:ssä olevaa myötätuntotyötaistelun määritelmää siten, että kysymys olisi työtaistelusta, jolla tuetaan *toisessa työriidassa esitettyjä vaatimuksia*. Vastaava muutos olisi silloin tehtävä myös ehdotettuun työriitalain 8 a §:ään.

Laki työriitojen sovittelusta

Ehdotuksen mukaan myös työriitojen sovittelusta annettuun lakiin lisättäisiin säännökset myötätuntotyötaisteluista (8 a §) ja poliittisista työtaisteluista (8 b §). Lisäksi säädettäisiin näihin työtaisteluihin liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta (7 §:n 2 mom.).

Ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös olisi kahdellakin tavoin epäjohdonmukainen. Ensinnäkin säännöksessä viitattaisiin ehdotettuihin 8 a ja 8 b §:ään ja säädettäisiin, että ilmoitusvelvollisuuksia sovellettaisiin myös työrauhavelvollisuuden vallitessa, siis sopimuskauden aikana. Kuitenkin viitatuissa 8 a ja 8 b §:ssä säädettäisiin vain työrauhavelvollisuuden ulkopuolella järjestettävien työtaistelujen kielloista. Asiallisesti olisi varmaankin hyödyllistä säätää ilmoitusvelvollisuudet

noudatettavaksi myös työrauhavelvollisuuden vallitessa, mutta säännöksen muotoilua olisi tällöin korjattava.

Toinen epäkohta liittyy siihen, että ilmoitusvelvollisuudet koskisivat lain 8 a ja 8 b §:n mukaan kiellettyjä työtaistelutoimenpiteitä. Ilmoittajan olisi siis harkittava, täyttääkö aiottu toimenpide lainkohdissa säädetty hyvin tulkinnanvaraiset työtaistelun suhteellisuutta ja vahinkoseurauksia koskevat kriteerit. Työtaisteluun ryhtyvä joutuisi myös ristiriitaiseen tilanteeseen: täyttääkseen laissa säädetyn – ja rangaistusuhalla (17 §) tehostetun – velvollisuutensa, työtaistelun toimeenpanijan olisi ilmoitettava ryhtyvänsä laissa kiellettyyn toimenpiteeseen, siis lainrikkomukseen. Tästä aiheutuu *itsekriminoinnin kieltoon* rinnastuva asetus.

Itsekriminointisuoja on varsinaisesti rikosprosessissa sovellettava periaate. Sen mukaan kukaan ei ole velvollinen myötävaikuttamaan oman syyllisyytensä selvittämiseen mahdollisessa rikosasiassa. Työriitalain mukainen ilmoitusvelvollisuus ei liittyisi rikosasiaan, mutta kun laissa kiellettäviin työtaisteluihin liittyisi tehosteena jopa 150.000 euron suuruinen hyvitys (18 a §), itsekriminointisuojan perusteena oleva ajatus on sovellettavissa myös ehdotettuun ilmoitusvelvollisuuteen. En pidä ehdotusta oikeusjärjestyksessämme hyväksyttävänä ratkaisuna.

Selostettu epäkohta voisi olla – joskin vaivalloisesti - vältettävissä tulkitsemalla ilmoitusvelvollisuutta koskevaa säännöstä siten, että siinä viitattaisiin lain 8 a ja 8 b §:ään vain siltä osin kuin 7.2 §:n on katsottava viittaavan myötätuntotyötaisteluun ja poliittisen työtaisteluun yleensä, ei sen sijaan mainittujen pykälien erityisiin soveltamisedellytyksiin, kuten työtaistelut kielletyiksi tekeviin seikkoihin. Tällainen tulkinta toisaalta laajentaisi ilmoitusvelvollisuudet koskemaan myös ehdotettujen 8 a ja 8 b §:n ulkopuolelle jääviä toimenpiteitä: niitäkin myötätuntotyötaisteluja, joilla tuetaan työehtosopimuksen solmimiseksi järjestettäviä työtaisteluja, ja myös työrauhavelvollisuuden ulkopuolella järjestettäviä poliittisia työtaisteluja. Näitä koskevia rajauksia lakiehdotuksessa tosin perustellaan vain niukasti (HE 12/2024 s. 82 ja 83). Selkeämpää olisi tällöin kuitenkin korjata lain 7.2 §:n tekstiä esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Työnseisauksena toimeenpantavaan (*poist.*) myötätuntotyötaisteluun tai (*poist.*) poliittiseen työtaisteluun tai niiden laajentamiseen ei saa ryhtyä, ellei - - - .

Tällaisella muotoilulla korjattaisiin myös molemmat edellä kuvatut epäkohdat.

Helsingissä maaliskuun 20 päivänä 2024

Jorma Saloheimo

Jorma Saloheimo
oikeustieteen tohtori
eläkkeellä työtuomioistuimen presidentin virasta